

Üstün Yetenekli Öğrencilerin Eğitiminde Görev Yapan Öğretmenlerin Bireyselleştirilmiş Eğitim Programları Hazırlamaya Uygulamaya ve İzlemeye Yönelik Görüşlerinin Değerlendirilmesi

Evaluation of the Opinions of the Teachers working in the Education of the Gifted Students for Preparing, Implementing and Monitoring the Individualized Education Programs

Serife Senay İLİK¹

Özet

Bu çalışmanın amacı üstün yetenekli öğrencilerin eğitiminde görev yapan öğretmenlerin bireyselleştirilmiş eğitim programlarına ilişkin görüşlerini belirlemektir. Çalışma da nitel araştırma yöntemlerinden durum araştırma yaklaşımı kullanılmıştır. Çalışmanın örneklemini, Konya il merkezinde faaliyette olan Bilim Sanat Merkezleri bünyesinde görev yapan toplam 22 öğretmen oluşturmaktadır. Öğretmenlerin görüşlerini belirlemek amacıyla 7 açık uçlu sorudan oluşan yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılmıştır. Veriler betimsel olarak analiz edilerek yüzde, frekans ve kesit alma ile sunulmuştur. Çalışma sonuçlarına göre öğretmenlerin bireyselleştirilmiş eğitim programları kullanmadıkları sonucu elde edilmiştir. Ayrıca öğretmenlerin büyük çoğunluğu bireyselleştirilmiş eğitim programları hazırlamanın gerekli olduğunu belirtmişlerdir. BEP hazırlama uygulama ve değerlendirme için eğitim gereksinimlerinin olduğunu belirtmiştir.

Anahtar Sözcükler: Bilim Sanat Merkezi, Üstün zekâlı çocuklar, Bireyselleştirilmiş Eğitim Programı

Abstract

This study aims to determine opinions of teachers working at the science and art centers regarding individualized education programs. The study was conducted through case study research approach one of the qualitative research methods. 22 teachers working at the Science and Art Center in the city center of Konya participated in the study. Data were collected through a semi-structured interview form which consists of seven open-ended questions. Data were analyzed with descriptive analysis and presented through percentages, frequencies and sectioning. The results of the study revealed that teachers do not use individualized education programs. However, the vast majority of teachers believe it is necessary to develop an Individualized Education Program. Moreover, teachers stated that they need in-service education to develop, implement and evaluate individualized education programs.

Keywords: Gifted students, Individual Education Program, Science and Art Centers

1. Necmettin Erbakan Üniversitesi, Ahmet Keleşoğlu Eğitim Fakültesi, Özel Eğitim Bölümü, Konya, Türkiye; <https://orcid.org/0000-0001-7092-379X>

Atf / Citation: İlik, S. S. (2019). Üstün yetenekli öğrencilerin eğitiminde görev yapan öğretmenlerin bireyselleştirilmiş eğitim programları hazırlamaya uygulamaya ve izlemeye yönelik görüşlerinin değerlendirilmesi. *Kastamonu Education Journal*, 27(2), 485-495. doi:10.24106/kefdergi.2569

Extended Summary

Purpose of the study: *The educational system consists of many essential components. However, the most important of these components is the 'teacher'. Because teachers are the ones that enable students to achieve the desired goals by implementing the education programs effectively and efficiently. For gifted students, the teachers participating in training programs must be positively different from others in terms of knowledge, skills and competences. For this reason, teachers working in science and art centers should have sufficient knowledge about developing and enriching educational programs for gifted children and contribute to the development of educational programs. Literature review has shown that teachers participating in education programs for students with special needs do not have sufficient knowledge during the IEP development process.*

Since the number of studies regarding Individualized Education Programs (IEP) which are the basic components of special education is limited and no studies have been conducted to develop an IEP with the teachers teaching gifted students, this study is of vital importance. The present study aims to determine the opinions and suggestions of teachers working at Science and Art Centers regarding developing, implementing and evaluating the Individualized Education Programs.

Method: *In this study, case study research approach, one of the qualitative research method, was used to further probe the opinions of teachers working at Science and Art Centers regarding Individualized Education Programs. The sample group consists of 22 teachers working at Science and Art Center in Konya city centre. 15 of the participants are male and 7 are female. Although there are teachers with different years of professional experience, the number of participants having 6-10 years of professional experience is higher than others. To determine opinions of teachers, an interview form consisting of 7 open-ended questions was used.*

Results and Conclusions: *The results indicated that although the vast majority of teachers believe it is necessary to prepare an IEP, they do not use it because they need the necessary knowledge to facilitate this development process.*

A document review of studies named 'Individualized Education Programs: Legal Requirements and Research Findings' conducted by Christina & Yell (2010) was performed, and inadequacies have been identified in the process of developing an effective IEP by examining many documents. Çuhadar (2006) conducted a study to determine the views of primary school teachers and administrators concerning the development, implementation, monitoring and evaluation of the IEPs prepared for the students attending inclusive education in primary school grades 1-5. As a result of the study, it is stated that teachers and administrators working at schools with inclusive students are not sufficient about IEP.

In their study, Küçüker, Kargın & Akçamete (2002) argued that Guidance and Research Centre personnels have negative attitudes regarding the formation of the IEP development team as required by the regulation. But, the study was conducted in 2002. In our study, it was determined that teachers in Science and Art centre have positive attitudes towards teamwork contrary to the results obtained from the former study. This shows that attitude towards IEP development has improved positively in our country since 2002. However, similar to the former study, it was concluded that Guidance and Research Centre Personnels are of the opinion that it is difficult to provide cooperation between IEP team members and parents.

Another finding of this study shows that the opinions of teachers regarding the importance of developing an IEP are the same as the studies (Öztürk, 2009; Lee-Tarver 2006) conducted in the field. In this study, it is also emphasized that primary school teachers find IEP necessary, and they have stated IEP is useful for the student, teacher, and families but they have difficulty in implementing the program within the class because of the insufficient time (Öztürk, 2009). In a similar study conducted by Menlove, Hudson & Süter (2001), teachers indicated that they do not have adequate time to develop an IEP, thus they cannot prepare satisfactory IEPs. Therefore, lack of time affects their attendance to meetings negatively.

Another finding of our study is that teachers do not make a systematic study regarding the performance procurement process. This finding of our study bear resemblance to results of Nizamoğlu's study (2006) in which he investigated the competencies of primary school teachers regarding inclusive education practices. In the present study, it is found that primary school teachers do not use systematic approaches to measure students' performance and to set objectives (Nizamoğlu, 2006; Okta 2008). The results of another study conducted by Johns, Crowley & Guetzloe (2002) reveals that teachers lack training and knowledge, and they do not have sufficient time to plan and implement the individualized education program. This finding is consistent with the results of this study.

When the results of the studies conducted in Turkey are examined, studies show that although the Individualized Education Program (IEP) is regarded as the most important factor of special education in legal regulations, teachers are considerably inadequate about it. It was also found that the vast majority of studies have been conducted on primary school teachers, a limited number of studies have been carried out on other teachers within special education field, and there aren't any studies conducted on the teachers of gifted students.

1. Giriş

Üstün yeteneklilik kavramı birçok eğitimci tarafından alanyazın da farklı tanımlanmış ve farklı parametrelerle açıklanmaya çalışılmıştır. Genel anlamda üstün yeteneklilik; sahip olduğu üstün zihinsel yeteneklerinden dolayı akademik, mizah, yaratıcılık, motivasyon ve aşırı merak gibi çeşitli zihinsel alanlarda dikkatleri çekebilecek nitelikte beceri gösteren birey olarak tanımlanmaktadır (Gottfredson, 2004; Ravenna, 2008; Reis & Renzulli, 2010; Samples, 2010). MEB (2012) ise, üstün yetenekliliği; zekâ, yaratıcılık, sanat, spor, liderlik kapasitesi veya özel akademik alanlarda akranlarına göre yüksek düzeyde performans gösteren birey olarak tanımlamaktadır.

Uzmanlar tarafından belirlenmiş olan üstün yetenekliler, bilişsel yeteneklerinin akranlarının çok üstünde olması onların normal gelişim gösteren çocuklar için hazırlanmış programlara uyumunu imkansız hale getirmektedir. Bu programlar üstün yetenekli öğrencilerin ihtiyaçlarının karşılanamamakta bununla birlikte, hızlı öğrendikleri için okulda sıkılmakta ve buna bağlı olarak motivasyonlarını kaybetmektedirler (Ataman, 2008). Bilişsel, psikolojik ve sosyal gelişim alanları arasında uyumsuzluklara bağlı, farklı ihtiyaçları nedeniyle geniş kapsamlı eğitim olanaklarına gereksinim duymaktadırlar (Renzulli & Reis, 1985). Geniş kapsamlı eğitim olanakları ve hizmetleri de ancak, üstün yeteneğe sahip bireylerin ilgi ve ihtiyaçları göz önüne alınarak düzenlenmiş özel eğitim ve programlarıyla mümkündür (Sezginsoy, 2007; Ataman, 2008; Toraman, 2009; Çelikdelen, 2010; Saranlı, 2011; Sıdar, 2011; Smith, 2011; Şenol, 2011; Ülger, 2011; Altun ve Vural, 2012; Bakioğlu ve Levent, 2013; Kontaş ve Yağcı, 2016).

Üstün yetenekli öğrencilerin eğitiminde çeşitli ülkelere baktığımızda farklı modeller ve uygulamalarla karşılaşırız. ABD’de Uluslararası Bakalorya ve Center for Talented Youth gibi uygulamalar vardır. Hollanda’da Center for the Gifted ve European Council for High Ability ECHA mevcuttur. Bu ülkelerin dışında İngiltere, Almanya, Avustralya, Azerbaycan, İsveç, Norveç, Danimarka, Rusya, Kanada, Ukrayna, Slovakya, Slovenya, Romanya, Polonya, İsrail ve Çin’ de üstün yetenekliler programları uygulanmaktadır (Ataman, 2008; Aygün, 2010; Yıldız, 2010; Karaduman, 2011; Bakioğlu ve Levent, 2013; Çamdeviren, 2014). Ülkemizde ise 1960’lı yıllarda özel üst sınıfların açılması ile üstün yetenekli öğrencilerin eğitimi daha kapsamlı olarak ele alınmıştır. 1997 yılında Ankara, İstanbul, İzmir, Denizli ve Bayburt illerinde pilot çalışmalarına başlanmış olan Bilim Sanat Merkezleri (BİLSEM) kurulmuştur (Atik, 2007; Ataman, 2008; Boran ve Aslaner, 2008; Aygün, 2010; Çelikdelen, 2010; Dağlıoğlu ve Suveren, 2013; Çamdeviren, 2014). BİLSEM’ ler, üstün yetenekli öğrencilerin okul saatleri dışında destek eğitimi aldıkları kurumlardır. Bu merkezlerde “üstün yetenekli” olarak tanımlanmış öğrenciler için bireysel özelliklerin dikkate alındığı programlar ile çeşitli yetenek alanlarında kendilerini geliştirebilmektedir (Dağlıoğlu, 2010). BİLSEM’ e kayıtları yapılan öğrenciler; Uyum, Destek Eğitim, Bireysel Yetenekleri Farkettirme, Özel Yetenekleri Geliştirme, Proje yönetimi alanlarında eğitim programlarına alınırlar (MEB, 2015).

BİLSEM’ ler de görev yapan öğretmenlerin diğer öğretmenlerden bilgi, kabiliyet ve yeterlilik yönünden pozitif yönde farklı olmaları beklenmektedir (Chan, 2001). Aynı zamanda program zenginleştirme konularında yeterli bilgiye sahip olması, etkin ve verimli bir şekilde uygulayabilmesi, eğitim programlarını değerlendirebilmesi gerekmektedir (Darga, 2010). Çünkü BİLSEM’ lere devam eden her öğrencinin yaşantıları, ön bilgileri, ihtiyaç duyduğu eğitimler, ilgi duyduğu alanlar birbirinden farklıdır. Öğretmenler, farklı özelliklere sahip bu öğrencilerin çeşitli alanlarda ki performans düzeylerini, performans düzeyine bağlı geliştirilecek alanlarını, bu alanlar için öngörülen hedefleri belirleme, içerik seçme, öğretme-öğrenme sürecini düzenleme ve ölçme-değerlendirme etkinliklerini hazırlamak durumundadır (Dağlıoğlu, 2010). Dolayısıyla Akar ve Şengil Akar’ın(2012) da belirttiği gibi öğretmenlerin üstün yetenekli öğrenciler ve onlara uygulanacak programa ilişkin yetersiz ya da yanlış bilgiye sahip olması, üstün yetenekli çocukların bu kurumlardan istenilen ölçüde faydalanmasına neden olacaktır.

Üstün yetenekli çocukların eğitiminde, öğretmenlerin program bilgisinin önemi, Bilim ve Sanat Merkezleri Yönergesi (2015)’ nin çeşitli maddelerinde de açıklanmıştır. Bilim ve Sanat Merkezleri Yönergesinin 7. Maddesinin a bendinde ‘Eğitim hizmetleri özel yetenekli öğrencilerin performansları ve eğitim ihtiyaçları doğrultusunda hazırlanacak Bireyselleştirilmiş Eğitim Programlarına (BEP) göre bire bir ve/veya grup eğitimi şeklinde yürütülür’ belirtilmiştir. Yönergenin diğer 34.a ve 34.b rehberlik biriminin BEP ile ilgili görev ve sorumlulukları arasında öğretmenlerin görevleri açıkça belirtilmiştir (MEB, 2015). Bilim ve sanat merkezleri yönergesinde (2015) BEP; Özel eğitim ihtiyacı olan bireylerin takip ettikleri program esas alınarak gelişim özellikleri, eğitim ihtiyaçları, performansları doğrultusunda hedeflenen amaçlara yönelik hazırlanan ve bu bireylere verilecek destek eğitim hizmetlerini de içeren özel eğitim programını, olarak tanımlanmıştır.

Alanyazının incelemesi sonucunda üstün yetenekli öğrencilerin eğitiminde görev alan öğretmenler ile BEP’ e yönelik çeşitli çalışmalara rastlanmaktadır (Bain, 2011; Sarı, 2013; Bakioğlu ve Levent, 2013; Bedur, Bilgiç ve Taşlıdere, 2015; Çetin ve Özyürek, 2015; Kontaş ve Yağcı, 2016; Tortop ve Dinçer, 2016). Bu çalışmalarda öğretmenlerin BEP’ e yönelik yeterli bilgiye sahip olmadıkları ve BEP konusunda bilgilendirilme ihtiyaçlarının olduğu belirlenmiştir. Alanyazın ince-

lemesi sonucunda üstün yetenekli öğrencilerin eğitiminde görev alan öğretmenlerle BEP hazırlama uygulama ve değerlendirilmeye sürecinin tamamının ele alındığı bir çalışmanın da yapılmamış olmasından dolayı bu çalışma önemlidir.

Bu çalışmanın genel amacı üstün yetenekli öğrencilerin eğitiminde görev alan öğretmenlerin BEP hazırlama uygulama ve değerlendirmeye yönelik görüş ve önerilerinin belirlenmesidir. Bu amaç doğrultusunda yedi soruya cevap aranmıştır.

- BİLSEM' de çalışan öğretmenler BEP' i nasıl tanımlamaktadır?
- BİLSEM' de çalışan öğretmenlerin BEP ya da bireysel özellikleri dikkate alınarak hazırlanan programlara ilişkin görüşleri nelerdir?
- BİLSEM' de çalışan öğretmenlerin, üstün yetenekli öğrenciler için BEP hazırlamanın gerekliliğine ilişkin görüşleri nelerdir?
- BİLSEM' de çalışan öğretmenlerin, üstün yetenekli öğrenciler için geliştirilecek BEP 'te hangi gelişim alanlarından oluşmasına ilişkin görüşleri nelerdir?
- BİLSEM' de çalışan öğretmenlerin, öğrenciler ile ilgili ekip çalışması sürecine ilişkin görüşleri nelerdir?
- BİLSEM' de çalışan öğretmenlerin öğrenci ile ilgili karar alırken aile katılımına yönelik görüşleri nelerdir?
- BİLSEM' de çalışan öğretmenlerin öğrencilerin ilerlemeleri kayıt altına almalarına ilişkin görüşleri nelerdir?

2. Yöntem

Araştırma Modeli

Bu çalışmada üstün yetenekli öğrencilerin eğitiminde görev alan öğretmenlerin Bireyselleştirilmiş Eğitim Programlarına ilişkin görüşlerini derinlemesine incelemek ve kendi ifadeleriyle açıklamalarını sağlamak amacıyla nitel araştırma çerçevesinde durum çalışması yaklaşımı kullanılmıştır. Çalışma da veriler yarı yapılandırılmış görüşme yöntemi ile elde edilmiştir.

Çalışma Grubu

Çalışmanın örneklemini, Konya il merkezinde faaliyette olan BİLSEM bünyesinde görev yapan toplam 22 gönüllü öğretmen oluşturmaktadır. Çalışmaya katılan öğretmenlerin demografik özellikleri Tablo 1'de verilmiştir.

Tablo 1. Öğretmenlerin Demografik Özellikleri

Mesleki deneyim	Kadın		Erkek		Toplam	
	f	%	f	%	f	%
0-5	2	9.09	5	22.7	7	31.8
6-10	4	18.1	7	31.8	11	50
11-15	1	4.5	3	13.6	4	18.1
Toplam	7	31.8	15	22.7	22	100

Katılımcıların 15'i erkek ve 7'si ise kadındır. Çalışmada, öğretmenler farklı mesleki deneyim sürelerine sahiptir. Öğretmenlerin büyük çoğunluğunun 6-10 yıllık mesleki deneyime sahip olduğu görülmektedir.

Veri Toplama Aracı

Öğretmenlerle yapılacak görüşme için yarı yapılandırılmış görüşme formu geliştirilmiştir. Yarı yapılandırılmış görüşme formun geliştirilmesinde öncelikle alan yazında yapılan çalışmalar incelenerek taslak olarak düzenlenmiştir. İkinci aşamada çalışmanın içeriğini yansıtan alan yazınından elde edilen bilgiler ışığında toplamda on bir soru geliştirilmiştir (Bain, 2011; Bakioğlu ve Levent, 2013; Çetin ve Özyürek, 2015; Bedur, Bilgiç ve Taşlıdere, 2015; Konaş ve Yağcı, 2016; Tortop ve Dinçer, 2016). Üçüncü aşamada hazırlanan yarı yapılandırılmış görüşme formunun iç geçerliğini sağlamak amacıyla uzman görüşü alınmış ve gerekli düzeltmeler yapılmıştır. Dördüncü aşamada uzmanların son izlenimleriyle gelen öneriler üzerine biçimlendirilen maddeler on bir soru ile pilot çalışmada kullanılacak hale getirilmiştir. Beşinci aşamada Pilot çalışma için üç öğretmene yarı yapılandırılmış görüşme formundaki sorular uygulanmış ve öğretmenlerin görüşleri doğrultusunda anlaşılabilen ifadelerde bazı düzeltmeler yapılmış ve dört soru araştırmadan çıkarılmıştır. Yedi soru olarak son haline getirilen yarı yapılandırılmış görüşme formları araştırmada kullanılacak duruma getirilmiştir. Görüşmeler gönüllü olan öğretmenlerden izin alınarak ve ses kayıt cihazı kullanılarak yapılmıştır. Görüşmeler ortalama 30 dakika sürmüştür.

Verilerin Analizi

Bu çalışmada 2016-2017 eğitim öğretim yılında üstün yetenekli öğrencilerin eğitiminde görev alan öğretmenlerin görüşlerini belirlemek amacıyla yedi açık uçlu sorudan oluşan yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılmıştır. Araştırmacı katılımcıların tümüyle yüz yüze görüşmüştür. İfadeler arasındaki benzerlik ve farklılıklar karşılaştırılmış, kategoriler oluşturulmuştur. Elde edilen verilerin çözümlenmesinde, betimsel analiz yaklaşımı kullanılmıştır. Katılımcılarla gerçekleştirilen görüşmeler tamamlandıktan sonra, araştırmacı tarafından ses kayıtlarında bir değişiklik yapılmadan görüşme formlarına verilerin dökümü yapılmıştır. Araştırmanın güvenilirliğini sağlamak için alandaki iki uzman tarafından her bir soru için öğretmenlerin ifadeleri kendi içerisinde benzer ya da farklı olanlar belirlenerek kodlar oluşturulmuştur. Kodlar karşılaştırılmış, elde edilen veriler tablolara dönüştürülmüştür. Ayrıca öğretmenlerin yaptığı açıklamalardaki temel düşünceleri özetleyen cümlelerden bazıları tırnak içinde değiştirilmeden sunulmuştur. Görüşleri aynen aktarılan öğretmenler, sırasıyla Ö-1, Ö-2, Ö-3, ... şeklinde sembolize edilmiştir.

3. Bulgular

Bu bölümde araştırmada elde edilen bulgulara yer verilmiştir.

Tablo 2. BİLSEM’ de çalışan öğretmenlerin BEP’ i tanımlamalarına ilişkin görüşleri

İfadeler	f	%
Öğrencilerin gelişimini izlememize yarayan program	5	22.7
Öğrencilerin gelişimlerinin kaydedildiği program	2	9
Öğretmenlerin eğitimini kolaylaştırıcı program	7	31.8
Eğitimin niteliğini artırıcı program	1	4.5
Bilmiyorum	5	22.7
Toplam	22	100

Tablo 2’de “BİLSEM’ de çalışan öğretmenlerin BEP’ e ilişkin Tanımlamaları” kategorisi altında öğretmenlerin büyük çoğunluğu BEP ile ilgili yararlı bir yönünü vurgulayarak bir tanımlama yapmışlardır. Bu durumu öğrencilerin gelişiminin izlenmesi ile ilgili bir program olduğuna birçok öğretmen vurgu yaparak BEP hazırlamanın gerekliliğini de bir bakıma ifade etmişlerdir. Öğretmenlerden bir bölümü ise özel eğitim alanında çalışıyor olmalarına rağmen bir tanımlamada bulunamamaları dikkat çekmektedir. Öğretmenlerin bu bulgulara yönelik ifadeleri aşağıda yer almaktadır.

‘BEP üstün yetenekleri olan öğrenciler için hazırlanması gerekli ve öğrencinin gelişimlerinin öğretmenler tarafından izlenmesini kolaylaştırıcı bir programdır. Bu programlar özel gereksinimli olarak tanımladığımız ve içinde üstün yetenekli öğrencilerinde bulunduğu tüm öğrenciler için hazırlanması zaruridir(Ö-5).’

Tablo 3. BİLSEM’ de çalışan öğretmenlerin BEP hazırlama durumlarına ilişkin görüşleri

İfadeler	f	%
Belirli özellikleri bakımından diğer öğrencilerden ayrılan öğrenciler için hazırlanır.	3	13.6
Bakanlığın hazırladığı çerçeve programı kullanıyor.	2	9.09
Bakanlığın hazırladığı modüler programı grupların özelliklerine göre hazırlanır.	2	9.09
Yazılı olmamakla birlikte etkinliklerde bireyselleştirilir.	7	31.8
Destek, Bireysel Yetenekleri Geliştirme (BYG), Özel Yetenekleri Geliştirme (ÖYG) dönemi içerisinde bireyselleştirilmiş eğitim programı hazırlanıyor.	8	36.3
Toplam	22	100

Tablo 3’deki “BİLSEM’ de çalışan öğretmenlerin BEP hazırlama durumları” incelendiğinde, öğretmenlerin büyük bir bölümünün BEP hazırlamadıkları belirlenmiştir. Ancak program hazırlamasa bile bir program takip ettiklerini ifade etmişlerdir. Öğretmenlerden bir kısmı üstün yetenekli öğrenciler arasından sıyrılan daha farklı özellikleri olan öğrencilerin gelişimlerini daha da desteklemek adına BEP hazırladıklarını ifade etmişlerdir. Yine öğretmenlerin 8’ i BEP hazırlamanın

öğrencinin Özel Yeteneklerinin Geliştirildiği programda daha fazla ihtiyaç olduğunu belirtmişlerdir. Öğretmenlerin bu bulgulara yönelik ifadeleri aşağıda yer almaktadır.

‘Evet hazırlanıyor. Şöyle ki bunu bize bakanlık branş branş hazırlayarak gönderiyor. Bizim eğitim aşamalarımızdan Özel Yeteneklerinin Geliştirildiği ve proje dönemlerinde öğrenciler bireysel olarak geliyorlar. Bazen bir alandan sadece bir öğrenci geliyor. Özel Yeteneklerinin Geliştirildiği ve proje dönemindeki öğrenciler bireysel hareket ettikleri için bireysel program yapıyoruz ve onlara bu programı uyguluyoruz (Ö-7).’

Tablo 4. BİLSEM’ de çalışan öğretmenlerin üstün yetenekli öğrenciler için BEP hazırlamanın gerekliliğine ilişkin görüşleri

İfadeler	f	%
Uyum, Destek Özel Yeteneklerinin Geliştirildiği, proje programlarının her birinde geliştirilmesi gerekir	8	32
Geliştirmek öğrenciyi sınırlandırır	2	9.09
Özel Yeteneklerinin Geliştirildiği program içerisinde geliştirilmelidir.	5	22.7
Geliştirilmek öğretmene ciddi iş yükü getirir	3	13.6
Hazırlanması ile ilgili kolaylaştırıcı önlemler alındığı takdirde eğitimin devamlılığı için geliştirilmelidir.	7	31.8
Toplam	25	100

Tablo 4’deki “BİLSEM’ de çalışan öğretmenlerin üstün yetenekli öğrenciler için BEP hazırlamanın gerekliliğine ilişkin görüşleri” incelendiğinde, öğretmenlerin büyük bir bölümünün hazırlanmasının gerekli olduğunu belirtmiştir. Ancak gerekli olduğunu düşünen öğretmenlerin çoğunluğu ders yüklerinin fazla oluşu nedeniyle ciddi iş yükü getireceği yönünde endişelerini belirtmişlerdir. Bu görüşün yanı sıra öğretmenlerden bir kısmı da böyle bir programın öğrencileri sınırlandıracağı yönünde fikir belirtmişlerdir. Öğretmenlerin bu bulgulara yönelik ifadeleri aşağıda yer almaktadır.

“Kesinlikle hazırlanması gerektiğini düşünüyorum. Hazırlanmalı, uygulanmalı hatta bu elektronik ortamda tutulmalı. Ama bu konuda yeterince tecrübe yok, önümüzde üstün yetenekli çocuklara uygun bir model yok. Bizim 400 öğrencimiz var. Bu 400 öğrenciyi düşündüğümüz zaman bu ciddi anlamda bir iş yükü olduğu için çerçeve planla devam ediyoruz(Ö-12).”

“Bence her branşın kendi içerisinde etkinlik havuzları olmalı ve buradaki etkinlikler BEP çerçevesinde öğrenciyle birlikte seçilebilmelidir. Bu da öğrencinin programa dahil olmasını ve motive olmasını sağlayacaktır. Çünkü BİLSEM de devamsızlık konusunda bir zorunluluğumuz yok kopma noktasına çok yakınız. Hep o çizgide gidiyoruz. En ufak bir şeyde de ertesi hafta öğrenciyi bulamayabiliriz. Yani BEP çerçeve olmalı ama olabildiğince esnek olmalı(Ö-4).”

Tablo 5. BİLSEM’ de çalışan öğretmenlerin, üstün yetenekli öğrenciler için geliştirilecek BEP’ in hangi gelişim alanlarından oluşmasına ilişkin görüşleri

İfadeler	f	%
Öğrendiği bilgiyi günlük hayatta kullanma	4	13.3
Proje üretme	8	26.6
Liderlik	8	26.6
İletişim, sunu hazırlama	3	10
Bilimsel araştırma teknikleri	4	13.3
Akademik yeterlilik	3	10
Toplam	30	100

Tablo 5’deki “BİLSEM’ de çalışan öğretmenlerin üstün yetenekli öğrenciler için geliştirilecek BEP hangi gelişim alanlarından oluşması gerektiğini düşünüyorsunuz.” sorusuna ilişkin öğretmenlerin görüşleri incelendiğinde, öğretmenlerin

büyük bir bölümü öğrencilerin BEP lerinde projeye ya da bir ürüne dönüştürebilmesi ile ilgili alanların olması ve bunun ölçülmesinin gerektiği ile ilgili bilgi vermişlerdir. Öğretmenin aynı cevapta birleştiği bir diğer konuda bilimsel araştırma teknikleri konusundaki yeterliliğini geliştirmeye yönelik alanların olması yönündedir. Bu soruya cevap veren bir kısım öğretmende öğrencilerin yetenekli olduğu alanların keşfedilmesine yönelik bir alanın da BEP içerisinde özellikle olması gerektiği yönündedir. Öğretmenlerin bu bulgulara yönelik ifadeleri aşağıda yer almaktadır.

“Liderlik, iletişim becerileri, bilimsel araştırma teknikleri gibi birçok alt alanın olması gerekir. Bunu bizim etkinliklere adapte etmemiz gerekiyor. Bu alanları da ayrı ayrı beceriler halinde değil branşlara entegre edilerek öğrenciye kazandırılmalıdır. Örneğin öğrenci liderlik eğitimi alıyorsa bu hafta İngilizceden liderlik almalı, İngilizceden çıkıp resimde de liderlik almalı ki liderliği iyice pekişsin. Yoksa ben liderliği anlatıyorum, başka hocam iletişim becerilerini veriyor öbür öğretmenden çıkıp grupta çalışma yapıyor o zaman bu teorik bilgiye dönüyor(Ö-4).

Tablo 6. BİLSEM’ de çalışan öğretmenlerin, öğrenciler ile ilgili ekip çalışması yapma durumlarına ilişkin görüşleri

İfadeler	f	%
Her yıl her öğrenci için yapılır	10	4
Bireysel yetenekleri fark etme programı sonunda yapılır	5	20
Özel yetenekleri geliştirme programında yapılır	4	16
Destek döneminde farklı olan çocuk için yapılır	3	12
Etkinlikler hazırlarken yapılır	3	12
Toplam	25	100

Tablo 6’deki “BİLSEM’ de çalışan öğretmenlerin öğrenciler ile ilgili ekip çalışması yapma durumları”na ilişkin öğretmenlerin görüşleri incelendiğinde, öğretmenlerin sürecin neredeyse her aşamasında ekip çalışması yaptıklarını belirtmişlerdir. İfadelerindeki farklılık öğrenci için gerekli olan ekip çalışmasının eğitim sürecinin çeşitli aşamalarında gerçekleştirildiği yönündedir. Öğretmenlerin büyük çoğunluğunun ekip çalışmasının dönemin başlarında her öğrenci için tek tek tüm performanslarını incelediklerini belirtmişlerdir. Öğretmenlerin diğer bölümü ise ekip çalışmasının her zaman gerekli olduğunu ancak öğrencilerin özel yeteneklerinin belirlendiği Özel Yeteneklerinin Geliştirildiği programda daha da önem kazandığına vurgu yapmışlardır. Öğretmenlerin bu bulgulara yönelik ifadeleri aşağıda yer almaktadır.

“Ekip çalışması bizim sürekli içinde olduğumuz bir çalışmadır. Öğrenciler hakkında özellikle Özel Yeteneklerinin Geliştirildiği, bireysel yetenekleri fark ettirme, proje programlarında öğretmenler kurulu bir araya gelerek her öğrencinin gelişimi hakkında konuşuruz. Destek programında ise öne çıkan ya da geride kalan yani farklılık arz eden çocuk için konuşuruz. Bu çalışma sonunda ilgili kararları öğrencinin özelliklerini dikkate alarak öğrenci için en faydalı kararı alırız(Ö-18).”

Tablo 7. BİLSEM’ de çalışan öğretmenlerin öğrencinin aile katılımına yönelik görüşleri

İfadeler	f	%
Aileler öğrenci okulu ilk kazandığında çok katılır.	2	9.09
Aile sistem içinde her zaman var çünkü onların istediği olmazsa çocuğu göndermiyor.	6	27.2
OYG döneminde alanların belirlenmesinde aktif role sahiptir.	9	40.9
Ailelerin çok üst düzey ilgili ve katılıdır.	5	22.7
Toplam	22	100

Tablo 7’deki “BİLSEM’ de çalışan öğretmenlerin öğrencinin aile katılımı görüşleri” incelendiğinde, öğretmenlerin neredeyse tamamı ailenin sürecin içerisinde yer aldığını ifade etmişlerdir. Ancak ailelerin katılımını farklı şekillerde olduğu yönünde öğretmen görüşleri de farklılaşmaktadır. Öğretmenlerin büyük bir bölümü ailelerin süreç içerisinde olması gerektiği yönünde görüş bildirmişlerdir. Ancak yaşadıkları en büyük sorunun öğrencilerin özel yeteneklerini belirledikleri dönem olan Özel Yeteneklerinin Geliştirildiği programda olduğunu bunun nedeni de, özel yeteneklerini fark ettiğimiz öğrencinin ailesinin beklentisinin farklı olduğu zaman sorun yaşadıklarını belirtmişlerdir. Çünkü aile öğrencinin belirlediğimiz özel yeteneği konusunda memnuniyetsiz olursa öğrenciyi göndermediğinden bahsetmişlerdir. Bunun

yanı sıra öğretmenlerin ifadelerine göre aileler katılım konusunda istekli ancak bu katılım öğrenci açısından düşünüldüğünde olumlu olabileceği gibi olumsuz da olabilmektedir. Katılım konusunda ailelerin yönlendirilmeye ihtiyaçları vardır. Öğretmenlerin bu bulgulara yönelik ifadeleri aşağıda yer almaktadır.

“Bizim danışmanlık sistemi uygulamamız var. Burada her öğretmen belli öğrencilerin danışmanıdır. Bu danışman öğretmen öğrencinin okuluyla, ailesiyle, kendisiyle iletişimi sağlıyor. Aileler bizim sistemimize çok müdahil değil, aileler sorun çıktığı zaman müdahil oluyor. Bilinçli aileler var bunlar çocuğunu tanıyor, gereksinimlerini bilip takip ediyor, ama bunların oranı az(Ö-21).”

Tablo 8. BİLSEM’ de çalışan öğretmenlerin öğrencilerin ilerlemelerini kayıt altına almalarına ilişkin görüşleri

İfadeler	f	%
İlerlemeler kayıt altına alınmıyor	5	15.6
Çevrim içi sistemde gelişimi ile ilgili küçük notlar alınır.	13	40.6
Portfolyo ile alınır.	2	6.25
İlerlemelerin kaydedilmesi zaman kaybıdır.	7	21.8
Özel durumlarda tutulması gereklidir	5	15.6
Toplam	32	100

Tablo 8’deki “BİLSEM’ de çalışan öğretmenlerin öğrencilerin ilerlemeleri kayıt altına almaya ilişkin öğretmenlerin görüşleri” incelendiğinde, öğretmenlerin büyük çoğunluğu ilerlemeler ile ilgili kendi oluşturdukları bir sisteme zaman buldukça önemli gördükleri durumlarda girdiklerini belirtmiştir. Öğretmenlerin bir kısmı da herhangi bir yerde tutmadıklarını ve değerlendirmeye ihtiyaç görmediklerini belirtmişlerdir. Yapılan görüşme neticesinde öğretmenlerin ilerlemeleri kaydetmeleri yönünde bir çabanın bireysel olduğunu ve bunu da çok az kişinin yaptığı sonucu elde edilmiştir. Öğretmenlerin bu bulgulara yönelik ifadeleri aşağıda yer almaktadır.

“Öğrenciler hakkında yaptığım değerlendirmeleri anekdot olarak yazıyorum. Ya da çok beğendiğimiz yazıları mesela ben kitaplaştırıyorum. Yapılan çalışmalarını mutlaka saklıyoruz. Öğrenci bilgisini de kendi bir platformumuz var kendi sistemimizde her öğrenci için ayrı ayrı yorum yapıyoruz. Bütün öğretmenler oraya bugün şu derste şu çocuk şunu yaptı şeklinde notlarımızı alıyoruz. Veri kaybı olmuyor bu sayede(Ö-17).”

4. Tartışma, Sonuç ve Öneriler

Bu bölümde üstün yetenekli öğrencilerin eğitiminde görev yapan öğretmenlerin BEP hazırlama uygulama ve değerlendirmeye yönelik görüşlerinin belirlenmesini amaçlayan bu çalışmadan elde edilen sonuçlar alan yazın ile tartışılmış ve ileri araştırmalar için öneriler geliştirilmiştir.

Çalışma verilerinden elde edilen bulgulara göre üstün yetenekli çocukların eğitiminde görev alan öğretmenlerin BEP’ e ilişkin tanımlamaları incelendiğinde, öğretmenlerin büyük çoğunluğu BEP ile ilgili yararlı bir yönünü vurgulayarak bir tanımlama yapmışlardır. Çalışmanın bu bulgusu Bedur ve diğ.(2015) yapmış olduğu çalışmanın ile benzerlik göstermektedir. Bedur ve diğ.(2015) yapmış olduğu çalışmada da öğretmenler her ne kadar BEP hazırlamanın güçlüğünden söz etseler de Bireyselleştirilmiş eğitim programlarının tüm özel eğitim gereksinimi olan bireyler için hazırlanması gerektiğini, çünkü bu bireyler yaşitlarından farklı özelliklere sahip olduğunu dile getirmişlerdir. Öğretmenlerin bir bölümü de BEP ile ilgili bir tanımlama yapamadıkları tespit edilmiştir.

Çalışmada öğretmenlerin bireysel özellikleri dikkate alarak bir program hazırlama durumlarının oldukça düşük olduğu belirlenmiştir. Öğretmenler bu durumu hem zaman konusunda yetersizliklerinin olması hem de BEP hazırlama konusunda yeterli bilgiye sahip olmadıkları ile ilişkilendirmişlerdir. Bireysel özellikleri dikkate alarak program hazırlayan öğretmenlerin de genellikle bireysel yetenekleri fark etme döneminde hazırladıkları tespit edilmiştir. Çalışmamızın sonucu ile paralel olan Menlove, Hudson ve Süter’in (2001) çalışmasında BEP hazırlamak için yeterli zamanlarının olmadığını bu nedenle istenilen nitelikte BEP’ler hazırlayamadıkları sonucunu elde etmişlerdir. Bu konuda diğer bir çalışma olan Johns, Crowley ve Guetzloe (2002) öğretmenlerin BEP’e ilişkin bilgi eksiklerinin olması, BEP’i planlama ve uygulamada yeterli zamanlarının olmaması sonuçları ile çalışmamızın bu doğrultudaki sonuçları tutarlılık göstermektedir.

Çalışmada öğretmenlerin BEP hazırlamanın gerekliliği ile ilgi sonuçlarına bakıldığında, öğretmenlerin büyük bir bölümünün BEP hazırlamanın gerekli olduğunu belirtmişlerdir. Çalışmanın bu bulgusu alanda yapılan diğer çalışmalar ile

benzerlik göstermektedir(Lee-Tarver 2006; Öztürk, 2009; Bedur ve diğ,2015; Konaş ve Yağcı,2016). Konaş ve Yağcı (2016) yaptığı çalışmada da öğretmenlerin BEP'i gerekli gördüklerini, BEP'in öğrenci, öğretmen ve aileler için yararlı olduğu sonuçları elde edilmiştir. Diğer bir çalışmada, sınıf öğretmenlerinin BEP'i gerekli gördüklerini, BEP'in öğrenci, öğretmen ve aileler için yararlı olduğunu belirttiklerini vurgulamış ancak sınıf içinde uygulama ve uygulamaya zaman ayırma konularında sorun yaşadıklarını belirtmişlerdir (Öztürk, 2009) Çalışmamızda öğretmenlerin bir kısmı ise BEP hazırlamanın öğrenciyi sınırlandırabileceğini ve gerekli olmadığını belirtmiştir. Çalışmamızın bu bulgusu ile örtüşen bazı çalışmalara rastlanmaktadır. Öğretmenlerin BEP hazırlama konusunda bilgi yetersizliği yaşadıklarının ve işlerini güçleştirdiğini ve gerekli görmediklerini belirtmişlerdir (Bedur ve diğ,2015). Bu konuda Sarı, (2013) her bir üstün yetenekli öğrenciye BEP hazırlanması gerektiğini belirtmiş ve öğrencilerin destek eğitim odalarında kendilerini geliştirebileceği fırsatların verilmesinin önemini vurgulamıştır.

Çalışmamız da öğretmenlerin öğrencilerinin performanslarını belirleme ve amaç saptamada sistemli bir çalışma içerisinde bulunmadıklarına yönelik bulgulara ulaşılmıştır (Nizamoglu, 2006). Tortop (2015) üstün yetenekli öğrencilere BEP geliştirilmesi diğer özel gereksinimli öğrencilere nazaran farklılık göstermelidir. Öğrencilerin hazır bulunuşluk düzeylerinin belirlenmesinde düzey üstü testler kullanılmalıdır. Aynı zaman da Tortop (2015) çalışmasında, üstün yetenekli öğrencilere hazırlanacak BEP' lerin özel eğitimin diğer alanlarından farklı olması gerekliliğini dile getirmiştir.

Çalışmada sorgulanan bir diğer konu, öğrencilerin eğitim sürecinde ekip çalışması ile ilgilidir. Bu doğrultuda ki sonuçlara göre, öğretmenlerin bir bölümü her öğrenci için dönem başında bir araya geldiklerini belirtmişlerdir. Bu konuda diğer bir sonuç öğretmenlerin, öğrencilerin özel yeteneklerinin belirlendiği Özel Yetenekleri Geliştirme programında ekip çalışması yaptıkları tespit edilmiştir. BEP' in mutlaka uzman bir ekip tarafından hazırlanması gerekiyor. Yetenek alanlarına göre ve gelişimsel özellikleri dikkate alınarak hazırlanmalıdır. Bu durum tabii ki, BİLSEM'ler de öğretmenlerin de BEP geliştirme noktasında bilgilendirilmiş olması gerektirir (Sarı, 2013). Çalışmamızda da üstün yetenekli öğrencilerin eğitiminde görev alan öğretmenlerin büyük çoğunluğu BEP hazırlama sürecinde ekip çalışmasının gerektiğini belirtmiştir. Ancak bunu yapabilmeyen önünde ciddi zaman sıkıntısı olduğunun dile getirmişlerdir.

Çalışmamızın diğer bir bulgusu olan BEP sürecine aile katılımı araştırmaya katılan birçok öğretmen tarafından; aile katılımının etkili olabilmesi için ailelerin bu konuda bilgilendirilmesi gerektiği sonucuna ulaşılmıştır. Alan yazın incelemesinde de Tortop (2016) ailelerin BEP hazırlık sürecine katılımının gerekli olduğu vurgulanmıştır. MEB (2008), üstün yetenekli öğrenciler için BEP ekibinde ailelerinde katılımının gerekli olduğu belirtilmiştir.

Çalışmanın diğer bir sonucu da BİLSEM deki öğrencilerle çalışılan alanlarda ilerlemeleri kayıt altına almaları yönünde elde edilmiştir. Buna göre öğretmenlerin büyük bir bölümünün ilerlemeleri kaydetmediği, kaydeden öğretmenlerin sayısının çok düşük olduğu gözlenmiştir.

Bu sonuçlar doğrultusunda ileri araştırmalara şu önerilerde bulunulabilir.

- BİLSEM öğretmenlerine bireysel eğitim programları hakkında hizmet içi seminerler verilerek sonuçları değerlendirilmelidir.
- Bireysel özelliklerin dikkate alındığı programların niteliğinin geliştirilmesi gereklidir.
- Üstün yetenekli öğrencilerin geliştirilmesi gereken alanlar belirlenerek bunları ölçebilecek esnek araçlar geliştirilmelidir.
- Üstün yetenekli öğrencilerin aileleri öğrencilerin özellikleri ve uygulanan programlar bakımından bilgilendirici toplantılar düzenlenmelidir.
- Öğrencilerin eğitilebileceği farklı destek hizmetle üzerine çalıştaylar düzenlenmelidir.
- Öğrenci için ilerlemeleri kayıt altına almayı kolaylaştırıcı önlemler alınmalıdır.

5. Kaynakça

- Akar, İ. ve Şengil Akar, Ş. (2012). İlköğretim Okullarında Görev Yapmakta Olan Öğretmenlerin Üstün Yetenek Kavramı Hakkındaki Görüşleri. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 20(2), 423-436.
- Altun, T. ve Vural, S. (2012). Bilim ve Sanat Merkezinde (BİLSEM) Görev Yapan Öğretmen ve Yöneticilerin Mesleki Gelişim ve Okul Gelişimine Yönelik Görüşlerinin Değerlendirilmesi. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi* 11(42), 152-177.
- Ataman, A. B. (2008). "Üstün Yetenekli Çocuklarda Aile Ortamının Bazı Demografik Değişkenler Açısından İncelenmesi: İstanbul BİLSEM örneği". Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Yeditepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Atık, S. Y. (2007). "İlköğretimdeki Üstün Yetenekli Öğrencilere Uygulanan Öğretim Yöntemlerinin Değerlendirilmesi". Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Dokuz Eylül Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İzmir.

- Aygün, B. (2010). "Üstün Yetenekli İlköğretim 2. Kademe Öğrencileri için Matematik Programına Yönelik İhtiyaç Analizi". Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Bain, S. K.(2011). Bullying and Victimization Rates Among Gifted and High-Achieving Students *Journal for The Education of The Gifted*. Vol. 34, No. 4, 2011, pp. 624–643. Copyright
- Bakioğlu, A. ve Levent, F. (2013). Suggestions for Gifted Education in Turkey. *Üstün Yetenekli Eğitimi Araştırmaları Dergisi (Journal of Gifted Education Research)*, 1(1), 31-44.
- Bedur S., Bilgiç N. & Taşlıdere E. (2015) . Özel (Üstün) Yetenekli Öğrencilere Sunulan Destek Eğitim Hizmetlerinin Değerlendirilmesi, *Hasan Ali Yücel Eğitim Fakültesi Dergisi* Cilt: 12-1, Sayı: 23, 159-175.
- Boran, A. İ. ve Aslaner, R. (2008). Bilim ve Sanat Merkezlerinde Matematik Öğretiminde Probleme Dayalı Öğrenme. İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi. Cilt:9-15, 15-32
- Chan, D. W. (2001). Characteristics and Competencies of Teachers of Gifted Learners: The Hong Kong Teacher Perspective Teachers of Gifted Children China Hong Kong, *Roeper Review*, 23, 4, 197-202.
- Çamdeviren, Ş. (2014). "Bilim ve Sanat Merkezine (BİLSEM) Devam Eden Üstün Yetenekli Çocukların Anne Babalarının Karşılaştıkları Güçlükler". Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Sakarya Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Sakarya.
- Çelikdelen, H. (2010). "Bilim Sanat Merkezlerinde Bilim Birimlerinden Destek Alan Üstün Yetenekli Öğrencilerin Kendi Okullarında Fen ve Teknoloji Dersinde Karşılaştıkları Güçlüklerin Değerlendirilmesi". Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
- Çetin, A., Özyürek, A.(2015) Üstün Yetenekli Çocuklar İçin Bir Erken Müdahale Modeli: Karabük Üniversitesi Üstün Yetenekliler Uygulama ve Araştırma Merkezi, *Hacettepe University Faculty of Health Sciences Journal* 1(2)
- Dağlıoğlu, H. ve Suveren, S. (2013). Okul Öncesi Dönem Üstün Yetenekli Çocukların Belirlenmesinde Öğretmen Ve Aile Görüşleri İle Çocukların Performanslarının Tutarlılığının İncelenmesi. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri • Educational Sciences: Theory & Practice*, 13(1), 431-453.
- Dağlıoğlu, H. E. (2010). Üstün Yetenekli Çocuklar (Ed.: İ.H.Diken), Erken Çocukluk Eğitimi, Ankara: Pegem Akademi.
- Darga, H. (2010). "Brigance K& 1 Screen 2 ile İlköğretim 1. Sınıfta Saptanan Üstün Yetenekli Çocuklara ve Sınıf Arkadaşlarına Uygulanan Zenginleştirme Programının Çoklu Zekâ Alanlarındaki Performans Düzeylerini Arttırmaya Etkisi". Yayınlanmamış Doktora Tezi. Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Gottfredson, L. S. (2004). Realities in Desegregating Gifted Education. In the Eyes of the Beholder: *Critical Issues for Diversity in Gifted Education*, 139-155.
- Johns, B., Crowley, P., Guetzloe, E. (2002). Planning the IEP for Students with Emotional and Behavioral Disorders. *Focus On Exceptional Children*, 34(9), 1-12.
- Kontaş, H., Yağcı, E. (2016). BİLSEM Öğretmenlerinin Program Geliştirme İhtiyaçlarına İlişkin Geliştirilen Programın Etkililiği. *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 16(3), 902-923.
- Karaduman, G. B. (2011). Üstün Yeteneklilerin Eğitiminde Yaklaşımlar: Uluslararası Karşılaştırma. 2. *International Conference on New Trends in Education and Their Implications* (s. 326-336). Antalya: Siyasal Kitabevi.
- Lee- Tarver, A. (2006). Are Individualized Education Plans a Good Thing? A survey of teachers perceptions of the utility of IEPs in regular education settings. *Journal of Instructional Psychology*, 33(4), 263-272
- MEB (1997). Özel Eğitim Hakkında Kanun Hükmünde Kararname. Özel Eğitim Rehberlik ve Danışma Hizmetleri Genel Müdürlüğü, Ankara: 2000.
- Menlove, R. R., Hudson, P. J., & Suter, D. (2001). A field of IEP Dreams : Increasing General Education Teacher Participation in The IEP Development Process. *Teaching Exceptional Children*, 33(5), 28-33.
- Nizamaoğlu, (2006). "Sınıf Öğretmenlerin Kaynaştırma Ortamlarındaki Yeterlilikleri". Yüksek Lisans Tezi. Abant İzzet Baysal Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Bolu.
- Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği, 21.07.2012 tarih ve 28360 sayılı Resmî Gazete .
- Öztürk, C.C. (2009). "Eğitim Uygulama Okuluna Devam Eden Zihinsel Engelli Öğrencilerin Öğretmenlerinin Bireyselleştirilmiş Eğitim Programı Hakkında Görüşlerinin Belirlenmesi". Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Abant İzzet Baysal Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Bolu.
- Ravenna, G. (2008). *Factors Influencing Gifted Students' Preferences for Models of Teaching*. Southern California: University of Southern California.
- Reis, S. M., & Renzulli, J. S. (2010). Is There Still A Need for Gifted Education? An Examination of Current Research. *Learning and Individual Differences*, 20(4), 308–317.
- Renzulli, J.(1985). Are Teacher of Gifted Specialist? A Land Mark Desicion on Employment Practices in Special Education for Gifted. *Gifted Child Quarterly*, 29, 24-29.
- Renzulli, J.S., & Reis, S, M. (1985). *The Schoolwide Enrichment Model:A Comprehensive Plan for Educational Excellence*. Mansfield Center, CT: Creativ Learning Press.
- Saranlı, A. G. (2011). "Üstün Yetenekli Çocukların Ailelerine Yönelik Geliştirilen Aile Rehberliği Programlarının Etkililiğinin İncelenmesi". Yayınlanmamış doktora tezi. Hacettepe Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Sarı, H. (2013) Suggestions for the Science and Art Centers which Institution for Educating Gifted Children at Turkey Letter to Editor, *Journal of Gifted Education Research*, 1(2), Special Issue,146-149

- Samples, S. L. (2010). *A Case Study of Minority and Low-Ses Gifted Students' Perceptions of The Effects of A Gifted Resource Specialist*. Kansas: School of Education and the Graduate Faculty of the University of Kansas.
- Sezginsoy, B. (2007). *"Bilim ve Sanat Merkezi Uygulamasının Değerlendirilmesi"*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Balıkesir Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Balıkesir.
- Sıdar, R. (2011). *"Bilim Sanat Merkezinde Okuyan Öğrencilerin Yaratıcılıklarının Problem Çözme Becerilerine Etkisi"*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Niğde Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Niğde.
- Smith, B. R. (2011). *Gifted Students' Perceptions of High School Transition*. Richmond, Virginia: Virginia Commonwealth University.
- Şenol, C. (2011). *"Üstün Yetenekliler Eğitim Programlarına İlişkin Öğretmen Görüşleri (BİLSEM örneği)"*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Fırat Üniversitesi, Elazığ.
- Toraman, S. Ö. (2009). *"Bilim Sanat Merkezlerine Devam Eden ve Etmeyen İlköğretim 12 Yaş Çocuklarının Saldırganlık, Atılganlık, Çekingenlik ve Mizah Özelliklerinin Çeşitli Değişkenler Açısından İncelenmesi"*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Tortop H. S., Dinçer, S.(2016) Views of Classroom Teachers who Take Part in Resource Rooms for Gifted/Talented Students about the Resource Room Application, *Journal of Gifted Education Research*, 4(2), 11-28
- Ülger, B. B. (2011). *"Bilim Sanat Merkezlerinde Uygulanan Fen Eğitimi Programlarının İdareci, Öğretmen Ve Öğrenci Bakış Açısından İncelenmesi"*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Çukurova Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adana.
- Yıldız, H. (2010). *Üstün Yeteneklilerin Eğitiminde Bir Model Olan Bilim ve Sanat Merkezleri (BİLSEMLER) Üzerine Bir Araştırma*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.